

ANITA BROOKNER
Een frisse start

Met een voorwoord van Hans Bouman

‘Doctor Weiss zag op haar veertigste in dat de literatuur haar leven had verpest.’

Literatuurwetenschapster Ruth Weiss is mooi, intelligent en eenzaam. Ze doet onderzoek naar de heldinnen van Balzac om opgehelderd te krijgen waar het in haar jeugd en in haar volwassenheid mis is gegaan. Terwijl ze terugdenkt aan haar kindertijd, aan haar vriendschappen en tot mislukken gedoemde affaires vraagt ze zich echter af of er misschien toch nog een kans is op een frisse start in het leven...

‘Een briljante karakterschets.’ – *The Sunday Times*

‘Een bijzonder verfijnde, doordachte en vaak uiterst grappige tragikomedie.’ – *Financial Times*

‘Verrukkelijk, zeer onderhoudend en prachtig geschreven.’
– *The Times*

‘Een briljante openingszin betekende haar doorbraak, waarna ze vele elegante romans schreef.’ – *de Volkskrant*

Anita Brookner (1928-2016) groeide op in Londen als dochter van Poolse immigranten. Ze studeerde kunstgeschiedenis aan de universiteit van Londen en gaf daarna jarenlang les aan het prestigieuze Courtauld Institute of Art. Op haar drieënvijftigste debuteerde zij met de roman *Een frisse start*. Haar roman *Hotel du Lac* werd in 1984 bekroond met de Booker Prize.

www.uitgeverijorlando.nl

ANITA BROOKNER

Een frisse start

Vertaald door René van Veen

Met een voorwoord van Hans Bouman

uitgeverij
ORLANDO

A Start in Life © The Estate of Anita Brooker,
first published in 1981
Oorspronkelijke titel *A Start in Life*
Oorspronkelijke uitgever Jonathan Cape, London
© 2021 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv,
Amsterdam en René van Veen
© 2021 Voorwoord Hans Bouman
Omslagontwerp Mariska Cock
© Omslagbeeld August Macke, *Die Frau des Künstlers*, 1912
Zetwerk Pre Press Media Groep, Leerdam
ISBN 978 94 93081 94 9
NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

I

Doctor Weiss zag op haar veertigste in dat de literatuur haar leven had verpest.

Op haar bedachtzame en academische wijze schreef ze dit toe aan haar ondeugdelijke morele opvoeding die haar oplegde, middels de tegengestelde maar in dit ene geval vereende krachten van haar vader en moeder, dat ze stilstond bij de levensloop van Anna Karenina en Emma Bovary, maar die van David Copperfield en kleine Dorrit nastreefde.

Dit was echter al veel eerder begonnen, en wel toen ze op een niet-herinnerd moment uit haar vroegste jeugd verrukt in slaap was gevallen bij de door haar kinderjuf gefluisterde woorden: 'En of Assepoester naar het bal gaat.'

Dat bal was er nooit gekomen. Wel had ze van de literatuur haar beroep gemaakt, vooropgesteld dat 'beroep' de juiste typering was voor de bijeenkomsten drie keer per week in haar aangename werkgroeplokaal waar studenten, vrijmoediger dan zij ooit was geweest, gepijnigd fronsten wanneer ze hun vroeg zich te verdiepen in minder vreemdende schrijvers dan Camus. Ze waren groot, scherpzinnig en mooi en spraken vol zelfvertrouwen, maar ze verstaalden te letterlijk en behoedzaam.

Doctor Weiss, die de voorkeur gaf aan mannen, was een autoriteit op het gebied van vrouwen. *Vrouwen in de romans van Balzac* heette het werk waarmee ze vermoedelijk de rest

van haar leven toe zou kunnen. Eén deel was al verschenen en enigszins lovend ontvangen. Haar uitgever was zijn interesse voor de twee vervolgdelen verloren doordat hij zo zijn eigen problemen had. Elk halfjaar vroeg doctor Weiss hem te komen eten en dan schetste ze zonder dat hij reageerde de komende hoofdstukken. Beiden hadden graag gewild dat ze zich hiertoe niet verplicht voelde. Wat er ook gebeurde, het boek zou voltooid, gepubliceerd en gematigd positief besproken worden.

Doctor Weiss nam de literatuur ook haar verschijning kwalijk. Instinctief probeerde ze ietwat ouderwets over te komen. Haar prachtige, lange, rode haar – het enige aan haar wat ongedisciplineerd was – was ineengeperst tot een klassieke wrong, wat bij haar weinig geprononceerde gelaatstrekken bijna een noodzakelijkheid was. Ze had een frêle, broos lichaam dat fascinerend was bevonden. Haar licht aarzelende loopje liet haar kuis lijken, maar dat had ze overgehouden aan een hersenvliesontsteking, waardoor ze voor het eerst in haar werkende bestaan – en als het aan haar lag ook voor het laatst – verstek had moeten laten gaan wegens ziekte. Haar voorkomen en karakter lagen precies tussen de negentiende en twintigste eeuw in: ze was nauwgezet, bevlogen, bedachtzaam en geneigd tot zelfonderzoek, maar haar collega's vonden haar vooral nauwgezet, zagen haar keurige uiterlijk goedkeurend aan en veronderstelden dat haar verstrooide en beetje verwilderde gelaatsuitdrukking op een lastige passage bij Balzac wees. Maar eigenlijk koesterde ze uitermate hoge verwachtingen en hoewel er nog nooit een was ingelost, had ze niets geleerd. Op de momenten dat ze het leven als bijzonder onprettig ervoer, wenste ze dat de tijd teruggedraaid kon worden en dat ze opnieuw in slaap zou vallen bij de mooiste woorden die een klein meisje kan horen: 'En of Assepoester naar het bal gaat.'

Maar nu verdiepte ze zich in *Eugénie Grandet* en zoals altijd kreeg ze een onbehaaglijk gevoel bij Balzacs schrikbarend accurate oordeel over Eugénies naïeve en tot mislukken gedoemde liefde. *'Je ne suis pas assez belle pour lui.'* Waarom had haar kinderjuf haar geen vertaling van *Eugénie Grandet* voorgelezen? Dan was haar leven misschien heel anders verlopen. Want zoals doctor Weiss wist, maar haar studenten nooit vertelde: morele onwankelbaarheid deed er nauwelijks toe in het leven. Het was beter en in elk geval simpeler om innemend te zijn. En aantrekkelijk. Soms dacht doctor Weiss dat haar obsessie met Balzac voortkwam uit het feit dat hij haar dit had geleerd, zij het te laat. Ze voelde verdriet bij het lot van Eugénie, het enige verdriet dat ze zichzelf toestond. Voorbij de eraan gestelde grenzen liep het te ijsberen, dreigend, suggestief en opstandig. Misschien moest ze Ned opnieuw vragen om te komen eten zodat ze hem op de hoogte kon stellen van haar theorieën over de relatie tussen Eugénie en haar ouders, wie ze nog altijd de verdwijning van Eugénies geliefde verweet. Ten onrechte, wist ze, want had Balzac niet zelf de juiste verklaring gegeven? *'Aussi, se dit-elle en se mirant, sans savoir encore ce qu'était l'amour: "Je suis trop laide, il ne fera pas attention à moi."*

In een academische instelling hoef je je gevoelsleven niet verborgen te houden. Voor moordenaars en meestercriminelen zou een bestaan als academicus ideaal zijn: meer dan genoeg tijd om je daden voor te bereiden en na afloop geen nieuwsgierige vragen of onderzoekende blikken. De collega's van doctor Weiss gaven aanhoudend blijk van een volstreekte onverschilligheid voor haar verleden. Bij de koffie kreeg ze zo nu en dan het verzoek getuige te zijn van een vlaag geluidloze hilariteit, opgeroepen door een artikel in

History Today of *Modern Language Review*. In het besef dat het een solovoorstelling was, wees ze het verzoek meestal af, mompelde dat ze het stuk later wel zou lezen, ook al had ze dat onlangs gedaan. Academische zorgen werden aldus weggenomen. Alleen Tom, de portier die elke ochtend op haar af schoot met zijn meteorologische informatie, leek contact te onderhouden met de buitenwereld dan wel de atmosfeer. Secretaresses, die zich het hoofd op hol hadden laten brengen door de vleierijen van hoofddocenten, liepen rond met de neergeslagen blik van een zeemeermin; bibliothecarissen waren doorgaans het verslag van het recentste overleg aan het opstellen; de studenten waren spraakzaam en niet geïnteresseerd. Doctor Weiss' bleke gezicht nodigde totaal niet uit tot speculatie.

Niettemin had ze hevige angsten gekend, hevige emoties. Ze was bemind geweest, vooral door een vooraanstaande filoloog aan de Sorbonne, maar dat was niet het verhaal van haar leven. Het avontuur waardoor haar leven uiteindelijk in literatuur was veranderd, had niet uit de ingrediënten voor roddels bestaan, maar uit literatuur zelf. En het merkwaardige feit was dat doctor Weiss nog nooit iemand had ontmoet – man of vrouw, vriend of collega – die buiten een boek om literatuur kon verdragen. De eindeloze feuilletons die intimi elkaar vertelden, waren triviaal en banaal, zelfs waar het geheimen betrof. Wie had er tijd om naar een verhaal te luisteren dat in een andere dimensie geschreven leek? Dit was althans het idee van doctor Weiss, die op sommige avonden stilletjes de schemering bezit liet nemen van haar kleine zitkamer en dan met haar hoofd steunend op een hand teruggedacht aan het toneelstuk waarin ze zo'n veeleisende rol toebedeeld had gekregen.

Ze herinnerde zichzelf als een bleek, keurig kind met heel bijzonder haar waarvan ze hoofdpijn kreeg. De meeste dingen kostten haar veel moeite. Ze kon zich nog altijd voor de geest halen hoe ze zwaar ademend en met de tong weinig charmant uit de mond haar kopje precies in de uitsparing van het schoteltje probeerde terug te zetten. Haar kinderjuf ging geduldig maar voortvarend te werk: ze diende zo snel op te groeien als ze in zich had en om die reden kreeg ze treurige maar heilzame boeken toegestopt. Van Grimm en Andersen klom ze op naar Dickens. De wereld van de moraal werd haar onthuld, want altijd overwon de deugd en werd lijdzaamheid beloond. Ze wilde zo graag zelf ook opstijgen naar het licht dat ze nauwelijks zag dat ze eigenlijk in net zo'n huis woonde als de personages over wie ze las: een diepe put van teleurstellingen afgedekt met een laagje plezier.

Dat kwam door het karakter van haar ouders en oma en door het feit dat haar oma's trieste verleden op het Europese vasteland een continue terechtwijzing was van de Engelse nonchalance die haar vader George (bij geboorte Georg) Weiss vertwijfeld had aangenomen. De oude mevrouw Weiss ging in het zwart gekleed, sliep 's middags, had het voor het zeggen in de keuken, kookte te zwaar en stond afkeurend tegenover haar schoondochter. Afkeurend? Nee, ze

haatte haar. Maar ze zou haat hebben gevoeld voor iedereen die haar zoon had opgeëist en haar de heerschappij had ontnomen. De arme levendige Helen trok zich van dit alles weinig aan. Ze was actrice en muntte uit in de dolkomische rollen waarvoor ze dankzij haar korte rode haar en betoverende glimlach geknipt was. Ze had een hekel aan koken, kwam nooit één grammetje aan en was bijzonder blij dat haar man het huishouden niet hoefde te bestieren en dat iemand toezag op de dagbesteding van haar dochter.

Mevrouw Weiss had uit Berlijn meubilair meegenomen van gigantisch formaat en van hout zo donker dat het in paardenbloed gedrenkt leek. Kledingkasten met massieve deuren en kroonlijsten van houtsnijwerk leken onderdak te verlenen aan hele regimenten van minieme middeleeuwse condottieri. Buffetkasten in Lodewijk XIII-stijl, gerookt en wanstaltig, met inkepingen en uitstulpingen in hun dreigende silhouetten, torsten pièces de milieu, zilveren taarthouders en aperitiefbordjes. In de kastjes onderin gingen sauskommen, schalen en wijnkoelers schuil. Er stond een pers speciaal voor het tafellinnen en de messen en vorken lagen in met groen vilt beklede laden van logge keukenkasten. De tafel in de eetkamer was altijd gedekt, ook al aten de leden van het huishouden meestal apart. Mevrouw Weiss had graag de scepter gezwaaid over een kamer vol zoons en echtgenotes, maar zag zich door de ongeregelde en tijdelijke aard van haar nieuwe leven gedwongen eerst samen met George te ontbijten, vervolgens de lunch te gebruiken met het kind en het kindermisje en ook in hun gezelschap de thee en het avondmaal tot zich te nemen. Als Helen een voorstelling had, kwam ze laat thuis. Dan voegde George zich bij haar voor een versnapering, wat voelde alsof hij in overtreding was en altijd gegiechel uitlokte. George aanbad

zijn Engelse vrouw: ze bevatte alle verlokkingen van een vreemde soort. Van een verboden soort bovendien, want hij was met haar getrouwd tegen de wil van zijn moeder.

Het kind had het idee dat alle eetkamers donker waren, alsof ze doortrokken waren van een miasma van jus en tranen. Ze stelde zich in onbekende verten eveneens zwijgende oma's voor, net als behang van paars fluweelpapier, onweersachtige zeegezichten, machtig vlees dat snel naar binnen werd gewerkt. Velours gordijnen, het damasten kleed dat maar de helft van de tafel bedekte, de ingewikkelde vestingbouw van de stoelpoten met dwarslatten. Het kindermeisje vrolijk, Engels, door niets van haar stuk te brengen afgezien van de kwaliteit van de maaltijd. Het kind nam aan dat de bedrukte stemming onder het eten een universeel verschijnsel was, alsof de lichtzure smaken van de karnemelk, het roggebroomd, het karwijzaad en de komkommer iets van een boetedoening hadden. Ze was naar haar oma vernoemd: Ruth. Ze konden het goed met elkaar vinden, zwijgzaam en somber als ze waren en helemaal in beslag genomen door afwezige familieleden. Bij de een waren dat werkelijk bestaande, bij de ander die van de pagina's van hetzelfde on-eindige boek. Het kindermeisje leek van een andere planeet te komen, een verzorgster, een bediende. In die eetkamer deed het kind, terwijl haar oma een maanzaadbroodje voor haar beboterde, een immens verantwoordelijkheidsgevoel op. De stilte na het eten, met haar oma slapend in de smalle fluwelen leunstoel onder het raam, vatte het kind op als vanzelfsprekend. Andere kinderen mocht ze niet, want die maakten ontzettend veel lawaai.

Als de eetkamer haar oma toebehoorde, dan was de zitkamer van Helen. Daar was het licht en helder en frivool. Er stonden een piano en veel foto's in zilveren lijstjes en vazen

van geslepen glas met niet meer helemaal verse bloemen en er lag een wit vloerkleed. De kamer leek in alles het decor van een van Helens komediesuccessen en werd door haar als een verlengstuk van haar kleedkamer gebruikt. Op dagen zonder matinee kwamen er vriendinnen langs. Dan dronken ze thee, knabbelden op koekjes en rookten. In de glazenkasten stond veel breekbaar porselein, verzameld door een tante van George maar nooit gebruikt omdat Helen er niets om gaf en liever de kopjes uit de keuken gebruikte. Haar vriendinnen dateerden van voor haar huwelijk, waren actrice of zangeres, behoorlijk lawaaiig, in een prima stemming, zwaar opgemaakt. 'Arme Helen,' zeiden ze tegen elkaar als ze het appartement verlieten. 'Stel je eens voor dat er zo'n schoonmoeder bij je inwoont. George is natuurlijk een schatje, maar ook een beetje saai. En het kind lijkt me niet al te slim.' Maar Helen leek zich hier weinig van aan te trekken. Ze was nog altijd mooi en succesvol, haar dunne wangen en smalle kaak waren nog niet door de jaren aangestast en ze wilde alleen bij het moment leven. Haar vertrekken leken minder werkelijk dan die van de oma. Ze waren aanlokkelijker, maar ook minder veilig. Naar het idee van het kind konden de vriendinnen er elk moment toe overgaan haar moeder te redden uit die vreemde sfeer waarin ze verzeild was geraakt om haar mee te nemen terug naar West End en naar hun gemeenschappelijke verleden van acteurspensions en soupertjes. Ze vertoonden het hogere meisjesgedrag van hun beroep. En ze waren vrolijk en onstuimig en betoverend.

Er hing een sterke betovering in huis, niet alleen afkomstig van Helen, maar ook van George of Georg. Als Georg at George elke ochtend onder het toezien oog van zijn moeder gehoorzaam twee gekookte eitjes, waarna hij zich

terugtrok in zijn kleedvertrek om opgepoetst en uitgelaten weer tevoorschijn te komen als de beetje dandyeske George. Vervolgens liep hij de deur uit naar Mount Street, waar hij zeldzame boeken inkocht en verkocht. Dit beroep gaf hem veel vrije tijd en omdat hij een gezelschapsmens was, woonde hij vaak de repetities van zijn vrouw bij of ging hij bij het theater langs met een nieuwe voorraad sigaretten of een uitnodiging voor de lunch. Waar Helen al als onwerkelijk kon gelden, was George ondanks zijn heilzame aanwezigheid helemaal een onwerkelijke verschijning. Of misschien was hij slechts ontoegankelijk. Met zijn bereidwillige glimlach, fraaie tweed pakken en zware gouden ring had George anders dan de vrouwelijke leden van het huishouden geen vertrekken of kenmerken louter van zichzelf. Zijn winkel, die het kind had bezocht, was ook niet eens echt een winkel. George was een minzaam mens, zowel van aard als beroepshalve. Een goede zoon en een liefhebbende vader bovendien, maar in weerwil van deze bewonderenswaardige en door zijn moeder op prijs gestelde kwaliteiten was hij hartstochtelijk verliefd op zijn vrouw. Niettemin was hij haar ontrouw. Hij had een assistente in de persoon van ene juffrouw Moss met wie hij de avonden doorbracht tot het tijd was om zijn vrouw op te halen bij het theater. Aan juffrouw Moss bekende hij ongelukkig te zijn, vaag en op een niet nader toegelichte wijze, een man met niet-waarge maakte ambities die hij al bijna vergeten was. Om juffrouw Moss een genoegen te doen, deed hij alsof hij betwijfelde dat zijn vrouw hem trouw was. Juffrouw Moss, die eveneens 's avonds nog iets lekkers voor hem maakte, geloofde hem en wierp zich hiermee op als van onschatbare waarde. George' gevoel ongelukkig te zijn kwam vooral voort uit het feit dat hij het merendeel van de tijd luisterde. Praten

was voor hem een zeer spannende bezigheid. Juffrouw Moss begreep dit wel: ook zij was een fervent lezer en zag in dat er misschien iets in zijn verleden was waardoor George zich bedreigd voelde. Nadat George rond halfelf was verdwenen, waste ze af, maakte haar appartementje aan kant en ging naar bed met een roman. Een verkwikte George liep met zijn draaglijke, want oprechte melancholie naar de artiesteningang. Voor zijn vrouw diende hij een en al glimlach te zijn. Dat was hij ook. Schrijlings op een stoel gezeten en grappend met de leden van het gezelschap was hij de joviale en hartelijke aangever. Hij stelde Helen in staat haar aanbiddelijke zelf te zijn. Ze werd steeds meisjesachtiger en uitbundiger en ondertussen speelde ook hij zijn rol, verzag haar van vergeten namen, stak haar sigaret voor haar aan, greep haar hand en drukte er een kus op, dit alles zonder haar gebabbel te onderbreken dat ze volhield totdat de opwindning van de avond wegebde en het tijd werd dat George haar mee naar huis nam.

Arme Helen. Arme George. De oma wist het, torste nors zwijgend de wetenschap dat haar zoon een lichtgewicht was en haar schoondochter een nog lichter gewicht, dat ze elkaars bescherming nodig hadden, dat geen van beiden volwassen was, noch in staat zou zijn om oud en wijs te worden en dat hun vurige en luchthartige spel met de liefde het kind zou schaden. Ze wist dat wanneer het toeval niet had gewild dat wijlen haar echtgenoot zijn voorraad zeldzame boeken van Duitsland naar Engeland had verscheept, George autoverkoper of verzekeringsagent zou zijn geworden. Hij had er het karakter voor. Helen zou niet altijd mooi blijven en steeds kleinere rollen krijgen. Haar gebit was niet goed genoeg voor televisiewerk. Het kind was te stil en te dun. Ze knipperde al zenuwachtig met haar ogen.